

C. ПЛАНЪ.

ның бирээзи деп атты чедиң алы-
шаан, кыштаглаашкынны эки
чорукун тудар. 600 ажыг хойнун

Дээрэ ажилдаар бис

Бай-Тайга районун «Бара-Хад» колхозуун Кула-Асырда сүт-бараан фермазында 170 саар инек бар. Он бир саанч, ийн кадарч, бир бызаа ажаахымын бижигтатанга. Фермада кызыл булун, чунар ба- жын, кезээки школа ажылдап тур- гар. Коллективтин кезигүнери кез- жээки школада шунтуу хаара тут- тунган.

Бо чылын 119 тонна сүт саар- лангыт бис. Он бир айларын түн- нел-биле алмга, 108,6 тонна сүт саг- ланган. Чыл төнтүзүнге чедир 10,4 тонна сүт саары арткан. Ай иштинде ону күтүсидир арга бисте бар, ажык күтүсидир сорулганын кол- лектив салып алган ажылдап турар. Күртүнге колхоз 180 тонна сүт ду- жаар планын, оон 100 тонназын бистик фермазын кирген.

Ферманын саанчылары он бир айларын дүргүзүндэ түс-түзүндэ ажи- көргүзүлгөндүгү болган. Х. Се- ренмаа чүт инектин бирөөсүнден- не ортума-биле 868 кг сүт сагган, социалист чарыштын мурнукчу одуруунда үнгөн. Саанчылар Х. Ба- лаат, Х. Барымма олар бир инек- ке олаштыр 720—760 кг сүт саг- ганнар. Артан саанчылар инек бу- руудуудан ортума-биле 600—700 кг сүтүт саап алганнар.

Малтын чаш талун камгалап алыр- талзын-биле ферманын кадарчылары база эки ажылдапкан. Х. Барымма 24 инектен 23 бызаа, Х. Долбаяма 18 инектен 17 бызааны өстүрүп ал- ганнар. Саанчылар Х. Мандал биле Х. Соосмаа олар боттарында быз- жыткан инектерин бызааларын бүтүн өстүрүп алганын демгелдери өөрчүтүт.

Мал чеминин курлавыры фермада тургустунган. 110 тонна ситенни

дүжүрүп алган бис. Келир чылын күнүнге садары-биле 40 шарыж- тарын семиртилгедэ тургускан бис. 1967 чылдын бирги кварталында 10 тонна эт күнүнге кирген турар.

Беш чылдын ийги чылында моон-даа эки көргүзүлгөндүгү чедип- ап, Совет эрге-чагырганын 50 чыл болур оюн күш-ажыкчы белектер- инг уткуур дээш бистик коллектив- вис социалист чарышты калбар- кан. Коммунист күш-ажыкчы деп- белик атты чедип алыр дээш ферма- ның ажил-ишчилери демисежип ту- рар.

Х. ДОЙНУН,

ферма эргелч.

Уш удаа аалдап келген

Шеригин Н кезээнде уран чуул бөлүмүнүн кир- жикчилери бистик Мугур- Аксы суурга чоокта чаа со- лун программалыг концерт- ти көргүскөн.

Баштай бөлүмүнүн удур- тукучу Леонид Осердоч- үкүп келгеш, В. В. Маяков- скинчиги «Эки-дир» деп шу- лугелденен узун дүңү чымылганна бектик мерге- жим-биле номчуп бараалгат- кан. Хөйдөн Ленин дугайы- га болгаш «Тачанка» деп ыр- ыларын күтүскөн. Оон соон дарый А. Бабаджан- янчиги «Далай кий деп тур», «Солдаттын далайыг албан-херээ» болгаш өскө- даа авторларынч ырлары тааланчы-биле чаңгыла- нып турган.

Анатолий Якименко, Бо- рис Азанов, Василий Тла- вич, Вячеслав Никитенко болгаш өскөлөр-даа удаа- дараа үнүп, анык-бүрү но- мерлерин күтүсүп турда, магадап көрүдүс.

Найралдыг бо бичиш коллектив моон-биле биске уш удаа аалдап келгени ол. Оларга четтирдивис. Кон- церт соонда урер жөгүмгө удедип алгаш, таңчылап, хөгөлдүс.

В. ШУГУУР.

«Малчын» колхоз.

Практика үезинде

Институттун тыва дыл, тоогү факультетинин 4-ку курсу- нда 18 студент өөренип турар. Бо өөрөдөгө чыл эгезинде-биле чергелештир бистик студент амыралымыска соолу болуш- кун: теория кырыга өөренип өрткөн билгиздерин практика- га хылап, байтайгы баямын кылганымыс ол.

Чадаланым № 1 школанын практикалык бис. Ол школаның башкылары болгаш өөреникчи- лери бисти «Анык башкылар- биле ужурашкыда» деп кезээге өөрүшүдүгү уткуп алганнар. Өөреникчилер ортузунга ажил- даарымын байтайгы баямын эге- лээн. Баштайгы хүнерде 5—10 кластарын кичээлдеринге ар- темкер аайы-биле одуружуп тур- ган бис. Ур чылдарда ажилдап келген башкыларын арга-дур- жузугаында өөренип ап турду- ву. 19 чыл иштинде башкылар Зоя Сундуева Моңгуш үлсиге сүме чыгыларын берип келген.

Классан дашкаар ажилдарга өөреникчилерин «Адым күс» деп дүжүт кезээни организа- ция эрттирген бис. Алаа өре- никчилерин согуурлап улуу болган. Ол ишкан «Октябрьдин тургустунган Совет Тыва» деп че- чен чогаалдын кезээге бүгү школаларын кичээлдерин хаара туткан.

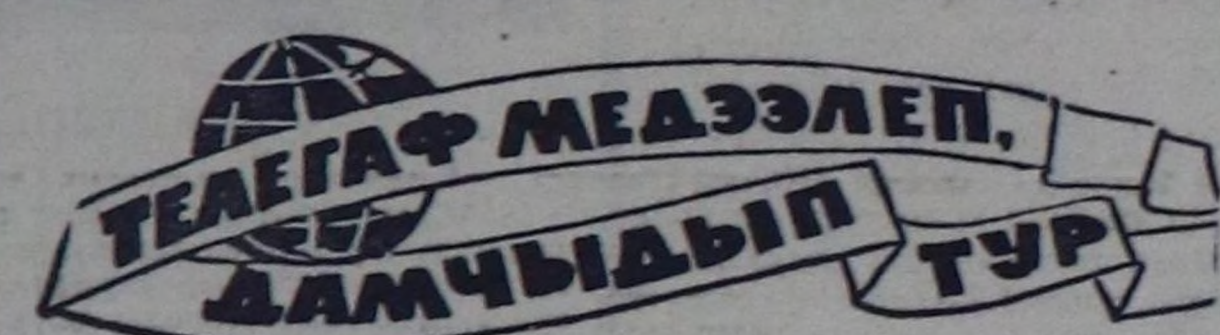
Практика эрттиргенин дугайында түндүк хурал школага өрткөн. Алаа бистик методиче- скис болгаш школаның башкы- лары практиканын өрткөн эки деп демгелдеш. Школаның баш- кылары бүгү практиканын келир чылын база катеп чедип келгилер күзүн. Башкыларынч баштайгы баямынче үдөп кир- ген аргам башкыларын А. А. Салчак, М. Ч. Ооржак, Н. Т. Ко- валёва, К. Х. Огу, Ш. Ч. Сат- доо өскөлөргө-даа өөрүп четтир- генин илердиги тур бис.

А. ЧАМЫР,

4-ку курсуң студентин.

Партия болгаш чазактын ап чору- дуп турары кезээ ажил-агыг бүдү- рүлгөин кезүерин хандыраарынч демчелдерин кезээ ажил-агыг үн- дүрүтүп дугайында Хоюлу көскү черин ээлеп турар. Моон мурнуңа күштүп боор турган үндүрт олаш- кынын системанын үнелгенин ажи- көскөткөн, колхозтарынч ажил-агыг- жы быжыгышкынын хандыраарынч угулган бо чаа Хоюлу ажил-агыг бүрүзүндө кезээ ажил-агыг үн- дүрүп турарынч хемчээлин элээ элээжер аргам берген. Кезээ ажил-агыгынч чамдык алыларын хөгжүлдеринг уланган тускай чин- гелдерин доктааткан болгаш кол- хозтарда күш-ажыкчы салгыла- чумун быжылгаар согула-биле күш- үнүк доктаатканын хемчээлин калып-даа чылдаган чокка ажил- дап албаа колхозчуларын ажил- агыгынча үндүрт олашкынын ула- гаттыган.

Хоюлу эгуаар ажил-агыг бүрү- зүндө кезээ ажил-агыг үндүртүп турары ажил-агыг турар участо- ктун ният шалгын, ук шал кезээ ажил-агыг кулчуларынч калымын таргатынган хамдарыга чокка санааткан. Чер ажил-агыгын үчүлүн кезээ Советтерин ажил- агыг дептерлерин база колхозтар- нык болгаш совхозтарынч чер деп- терлерин билгелеш эгуаар сан- хөө органын чорулар. Ичканга ажил-агыг бүрүзүндө кезээ ажил-

Совет-индий кады ажилдажылга

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның дартик беш чыл планының үезинде элээн каш үлүктүр бүдүрүлгөндөр болгаш өскө-даа объектилерин тударыга экономиктиг болгаш техниктиг кады ажилдажылга дугайында Совет Союзининч болгаш Индияның аразында дугурулгала декабрьнын 10-да ат салган. Индияга 300 миллион рубль чедир түнүктү совет чазлини бээрин дугурулгала берген. Совет чазлинин чамдыгы Индияның күрүнө секторунда нефтин болгаш газты шинчилеп тывар база ажилдап кылынырга болгаш далай балыктааш- кынын хөгжүлдеринг кирер. Үлүктүрүнч эң чулула азыралында индий тускай эртемчилерин мергежилди кадрларын белгизиринче улук ичээлгенин дугурулгала салып турар. Совет чазлини 12 чыл хуусалыг тывыскан болгаш чылда оон ийн чартын хуузуң тыртып ап турар болур.

Дайынның калбарышкыны уламчылап турар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Декабрь 10-да дынамын эгуаар алырга, Вунг Тау дээр мурнуу-вет- нам порт хоорайда ам база 1700 америк солдаттар дүне чед берген деп, Ассошиейтед пресс аген- тиле Сайгондан дынанткан. Ол кезек шериглер болза Джорджия штаттын Деннинг деп белекел че- ринге 6 ай бурунла тургу- кан 199-ку чинк чага-шериг бри- гаданын кезээ болуп турар.

Агентилдин дынамын алырга, бригаданы алаа шунтууң дүжүрү эң чоокку хүнерде доостур.

«Тээл», «Совет Тыва» совхозтар- да база Улуг-Хем районун совхоз- тарында ажилчыларын болгаш ала- бан-лаакчыларын башкы чогуунч участоктары, ук черлерин ажиллап турар кижилерге совхоз дирекция- лары дукалды-биле быжылгатын- маан. Бо бүгү четпестер үндүрт олашкынын чин чорутуларына шал- тыктап, чамдык хаматчыларын та- лаптып турган. Кезээ Советтер ажил-агыг дептерлерин үчүлүнүп сааларгай болгаш шыаажы арга- жок, чүте дие, беринген сан бижи- гелер үндүрт болгаш страховани- талерлерин санал кылырыга чүг- ле сан-хөө органынча чутула эвес, өскө-даа ведомстволарга, ылангыг- шыла тургустунган улус чырмыш- кынын органынча база онза ке- ректиг.

Чамдык ажил-агыгларга бажын чанынын хуула ажилгалаа чер у- чааларынч хемчээли хоюлу эгуаар доктаатканын нормалдан ажиш ту- ра- сын барымдаалар чорутуп келгенин- чед чамдык өрөгелерин бажын чоо- гунч учагосторун хемчээли херек кырында турга чогурундан ажиш азы биче боор турар.

«Тээл», «Совет Тыва» совхозтар- да база Улуг-Хем районун совхоз- тарында ажилчыларын болгаш ала- бан-лаакчыларын башкы чогуунч участоктары, ук черлерин ажиллап турар кижилерге совхоз дирекция- лары дукалды-биле быжылгатын- маан. Бо бүгү четпестер үндүрт олашкынын чин чорутуларына шал- тыктап, чамдык хаматчыларын та- лаптып турган. Кезээ Советтер ажил-агыг дептерлерин үчүлүнүп сааларгай болгаш шыаажы арга- жок, чүте дие, беринген сан бижи- гелер үндүрт болгаш страховани- талерлерин санал кылырыга чүг- ле сан-хөө органынча чутула эвес, өскө-даа ведомстволарга, ылангыг- шыла тургустунган улус чырмыш- кынын органынча база онза ке- ректиг.

Чамдык ажил-агыгларга бажын чанынын хуула ажилгалаа чер у- чааларынч хемчээли хоюлу эгуаар доктаатканын нормалдан ажиш ту- ра-

Москва чанынга улуг тулчуушкунуң 25 чыл болганынча ДУБОСЕКОВО ОРУК БЕЛДИРИ

Олурбайн-даа ол чутаалап эгелээн. Оон чутаагы үзүктөк, бидишес, калды-ла бир чакыт уткалы-даа ишкан сагындыр.

Төгүтүң оруктары. Салым-чол- дун тургустун ояа бектик далаа- га. Чаа Германияга «Уш өскө» — Тываның кыжыкчыгостерин аразында: «Москва колга кирер ужурут, а оон соонда ол чер кы- рымдан чиде бээр ужурут» деп до- мак толаргай-биле дынанткан.

Чамдык мемен документтер, ан- ылаңгы Фабиян фон Шлабрендорф- тун сактышыналары ол чөвүдө хураалды дугайында долу медалер- ни берип турарлар. Бидиш шит- пирин Гитлер чүгө шериг-страте- гик ажыктын эгес, а политиктиг ажыктын барымдаалыг хүлээп алган дээрин, ук документтер ба- дыктап турарлар. Шаар халдааш- кында ойталаар болза рейхтин до- дуңа-даа, оон делегей байдалында- даа салдар чедир деп ол санаан.

Оон алааш, Гитлер дербуу- тектү берген, сактышына ош бек- берген каратканын, долгайыр чу- ну-даа көрбөй олуруп алган.

Генералдар чүпү болуп тур арга? Пруссак арга-биле бажын тараа чечендир тартып алган, ижик арынныг, кургаг черде шериг күш- теринин командыкчызы Браухич, чингине штабтын начальниги, ша- рыраан Гальдер болгаш «Топ» деп бөлүктүн командыкчызы ширин болгаш бардам Бек олар фирерин кыскамы-биле бижыг дөткөзүр.

Гитлер сайдай оорганга чөлөг- гө, күзөп ханган септик-биле: —Бөгүн Москва турар черге улу- далай турар. Мен оон чалгынын да- жын бевия дынант алыр мен. Ол далай кулчулук чоңал орус най- сылалды чажыра. Тодол дугайын болаар болган. Ичканга ону баш- тай үрөз херек. Ону сизер кызыр силер. Шеригтерин болгаш тур- такты хоюңу дүжү беринишканы херекке ап болбас. Хоораймы буза шаар херек. Ичканга хамык чүдө далай дүвүңгө кирер.

Дайын эгезинде бээр чүс дө- тен чиди конганда, дайын ийги- ги шаар халдаашкынын эгелээн. Ол операцияны Гальдер «Тайфун» деп адаан. 1940 чылдын чазында Фран- цияга удур бүгү фронтуга-далай- дан Седанга чедир 10—11 күнч так- дынамын кирген. Ичканга бүгү делегей техниканы илгит чымы- дааны кайтаан болгай. А чүгө Мос- кванга бүгү Францияга удур чыг- тан так кезектеринде оларын чору- тан.

Гитлер шериглеринче дужаал үн- дүргөш, сөөгү «шунтирля» со- гушкунуң эгезин чарлаан. «Со- гушкунуң болгаш сөөгү халдааш- кынын орун ажиткан. Удурла- шыктын кыш дүшүндө тыла шаар үе келген-дир» деп, ол ду- жаалда айткан.

Ноябрьнын 16. Бистик Барын фронтугу оон таламынч күчүтүг так халдаашкынын эгелээн. Ту- ланын мурнуу-чөөн таламынч кал- чаалыг атакларын дайыннын ий- ги танк армиязы каттаан. Төптө оон эң күштүг бөлүгү-дөрткү армия бурунгаар олурган.

Найсылалдын согу-барымын та- ланын Москва—Волга кавалитче көргүскөн ол чүе. Мурнуу чүдү «Балык салды» согушугу ноябрь 28-те үчөгө номеринче-тулчуушкун болганынч сөөгүдө он ийн хонган парлаттыган.

Бичангам мурнуу чүдү бо-дур: «Москваың салым-чолу шунтир- летинип турар кадыг-дошкун хү- нерде, каяа дайыннын халдааш- кыны күштөлип турар үеде найсы- лалды камгалап турар Кызыл Ар- миянын шериглеринин туртталганын болгаш демиселенип бүгү уткамы болза канган-даа тургаш, дайынны доктадыры болгаш не- меттерин орун дүш шаарын болур. Базы-даа аткаарлаңы—бистик до- ду хоюлуус бо. Тилеге бе азы өлүм!—бистик дайынны кытыгыр- ыс бо.

гышты өйүп келир ол фант—биди- гир чүе бо-ла... Мен ол дораан-да «Чэрби сес маадирнын чыгыс» деп мурнуу чүдүл бижээм мен.

Номчүкү оон-биле ам тайыжып болур. Ол эки бижиттинген деп бо- давас мен, ыччала-даа алаа долу- зу-биле эвес-даа бол чэрби сес ма- ларынч эрес чорун ий-не баштай көргүскөн ол чүе. Мурнуу чүдү «Балык салды» согушугу ноябрь 28-те үчөгө номеринче-тулчуушкун болганынч сөөгүдө он ийн хонган парлаттыган.

Бичангам мурнуу чүдү бо-дур: «Москваың салым-чолу шунтир- летинип турар кадыг-дошкун хү- нерде, каяа дайыннын халдааш- кыны күштөлип турар үеде найсы- лалды камгалап турар Кызыл Ар- миянын шериглеринин туртталганын болгаш демиселенип бүгү уткамы болза канган-даа тургаш, дайынны доктадыры болгаш не- меттерин орун дүш шаарын болур. Базы-даа аткаарлаңы—бистик до- ду хоюлуус бо. Тилеге бе азы өлүм!—бистик дайынны кытыгыр- ыс бо.

Кайда-да бо кытыгыр бистик ий- жилерин күең-чүкү апарганга, кайда-да бистик шериглерин Мос- кван ханымын сөөгү ламдызына чедир камгалаан шунтирляни- рид, ында демектерге орук халды- ган.

Каш хонук бурунгаар Москва чанынга дайыннын бевия ажит танкызы генерал Павловтуң ди- намынч чэрби тос гвардейжи- лери камгалаан черге шургу кирип келген. Фаншт тачылар бистик дайынчыларынын чаштына бер- ген огулдарынч чоокчулап олур- ган.

Удур туржур дээрге халап-тыр кылдыр сагындыр. Камгаламдыг бевия көргүчүт майгыстарга чэр- би тос-ла кийи удур! Калды дайы- га, каяа, каяа мындыг деп эвес тулчуушкун болуп турган! Ий- чала-даа совет дайынчылар мөгү- ээн, илгит тулчуушкунче кире- көвөр. Олар аткаарлаңы. «Ар- тынчиста орук чо» деп, олар бот- тынча чутаалаңнар.

(Төнтүзү 4-ку армияда).

Ленинград. Операнын болгаш балеттич операнын либреттозу А. Машкегов болгаш С. М. Киров аттыг театры А. Холминовтун «Оптимистин трагедия» деп операнын чоңа көргүзгөн боттандырган. В. Вишневскийнч ол-ла ышкаш аттыг шизинге үндөйлөш.

ЧУРУКТА: операнын төнчү көргүзүү.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Индияга чарлаан онза байдалды узаткан

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын чазза «байдалды бүгү талазын- биле ылазылап көргөнгө» соонда, чутрга чарлаан турган онза бай- далды ам-даа узаттыр деп шит- пирин хүлээп алган дээрин пар- ламентинин үстүк палатанын- даштыгы херектер министри

Я. Чаван декабрьнын 10-да ме- дегелген. «Ону узатканын эрге- жок чуттады болза даштыккан айыл бары-биле болгаш на- ционал айыл чок чорукту хан- дыраарыга холбашкан факторлар- биле болдуу берген» деп, ми- нистр чутаалаан.

Партизаннын халдаашкыны

ПЕРНИ. (СЭТА). Сайгондан 40 миль черде быжылгатынган улуг пунктта мурнуу-ветнам парти- заннар декабрьнын 10-нун дү- нүндө халдаашкынын ыланган. Фран- се агентилдин Сайгонда нор- респондентинин дынамында ал- галга, партизаннын ол пунктту ээлеп алгаш, чалча шериглерин кезектеринге дыка когаралды та- вартырганын.

Судисманны түдүп хоругааны

ДЖАКАРТА. (СЭТА). «Берита юдха» солунук дү- надып турарында алмга, эртек неде- ланынч эгезинде Индонезияның Коммунист партизының ТК-зынч по- литбюро кезиучу Судисманы эрге-чазыралар Джа- картада түдүп хоругаан.

Кыдатта түдүп хоругдаашкыны

ПЕКИН. Декабрь 8. (СЭТА). Кы- даттин Коммунист партиязынч Топ Комитетинин Политбюро кез- гүчү, Пекин хоорайныч даргаы Пын Чженянь, Пекин хоорайныч даргазынч ораакчызы Вань Линь болгаш өскөлөр-даа түдүп хоруг- даашкыны дугайын Пекинаң хө- вейбанынч дынантканнар.

Декабрь 4-те «кара дайыннынч эң улуг баштыкчызы Пын Чжень болуш ажилдар черинге туттүр- га» деп хунвейбанынч радио- алуун даштыкан дынамында чу- гаалап турар. Ол-ла эртен Вань Ли, Линь Мо-хань, Ся Янь, Тянь Хань олар туттурганаар деп ук дына- ндыга база чутаалап турар.

Дыка хей айларынч дүргүзүдө Пекин хоорайныч даргазынч ора- лакчызы Вань Ли, КУР-нуң кулчу- турган Линь Мо-хань болгаш Ся Янь, Кыдат шын чогаалчыларынч эи- лелинч даргаы Тянь Хань олар парлагга шүгүмчүлөдү, кызымш- кыныга тааварык келгелер.

Моң ады Кыдаттың Коммуни- ст партиязынч Топ Комитетинин

шинтирини эгуаар Пекин хоорно- дун эде организастан болгаш оон секретары турган Пын Чженянь орунуга Ли Сюе-фенин томуйлаан. Пын Чженянь чүпү үзүткенниң дугайын дынанткан.

Дыка хей кыдат удуртукчуларынч деттик турар хунвейбанынч материалдарын эгуаар ап көөргө, Пын Чженянь дугайында айтты- рын КПК ТК-ның XI пленумуга чу- гаалашкан болуп турар. Шанхайнч хунвейбанынч Чжоу Эн-лайынч медегелди барымдаалар, «Пын Чженянь кеминг херектерин» ис- тээр талазы-биле тускай комиссия ажилдап турар деп бижээлген. Бир эвес хунвейбанынч медегелди шын болур болза, Пын Чженянь ту- дуп хоругдаан чорук — ол комис- сия ажилын түнүлөп болуп тура- рын илдеп-дир.

Пын Чженянь түдүп хоругда- нынча «байыр чедирип турар» хун- вейбанынч лозунгын Пекинде тыттып эгелэп болгаш олар Пын Чженянь болгаш «оон өөрү» ши- лерин хунвейбанынч кытыгып ту- рар.

ДУБОСЕКОВО ОРУК БЕЛДИРИ

(Төмүрү, Эгеи 3-ку арында).

Чарба тос кийинчи чүгө таңы-
ам дүжүп берген. Казан немелер
дайымчалары чиги-биле тилеги
алырында бугуруш. «Дүжүп бер-
ди кыйгы салырга чүгө таңгыс ки-
жи холун көдүргөн. Дораан-на боол-
лар даажы дымалган. Элөөн нап
гвардейжилер хары угда, дугуруш-
пайн-даа, команда безин чокта кор-
тук болгаш өскердикчиле адмкан-
нар. Ол дэрге ырбакчыны Төрөн
чүрт шиткенин ол. Ол дэрге Кызыл
Армийаны гвардейжилер артка
чээрби сес кийини бугурадым бо-
лор өскерликчиле кайгыбайн уу-
тамын ол.

Оон политрук Диевтиң «Балы-
даа аткарыла!» дэли дымалган.
Казан-даа кестүп көрбөз халатты
сегрикчи адмичиле эгелен. Таян-
ты удуз бооларындан дилин чү-
рекирлер дайынчыны таянчыны
адм. кылар чүгүдү шилдер-биле
оларын чааа төпсип турганнар.
Ол шакта бо маадырлар чааскап-

зыргай эвес турганнар. Оларын са-
гыжында бистин чогувусту бодуну
хамарышпас чоруун чаалап алган
улут чаагай эрткин үези кирип кел-
ген. Ол дэрге орус гвардиянын
фельдмаршал Салтыковту пруссак-
тар биле чеди чыл дайынчыны үе-
линде Петербурже чоруткан медал-
ында: «Орус гвардейжилерге хамаа-
рыштыр оларга удуз кым-даа тур-
жуп шыдаас-тыр деп чугаалап бо-
лур мен. А олар арамдаа деп, ба-
лыны белеи тоовастар-тыр» деп, ба-
лыны дег орус гвардияны шыла-
рыгай тилеткен оларын-биле кады
чоран. Оларын-биле Кызыл Ар-
мияны эрес-маадырды чоруу, ал-
дар-ды, маадырларын кырында
сери дег камгалап чаттылып кел-
ген, дайынчы тутканы кады чоран.
Ол минуталарда оларын-биле кады
дайынчы-биле хайыра чок демисежи-
ри чагаан чогуун улут жүздөй о-
раа.

Эрестерия одуруу сымтап эге-
лэн. Ыччалаа-даа бо берге минута-

ларда, кажан өлүм каракты дуй ша-
арык ораалдап турда, олар бүгү
күжү-биле дайынчыга согушту берип
турганнар. Частым, кышкан ол сес-
так гүлүшкүн шөлүгө сөөгү
салган. Демисе дөрт шак ажык ур-
гүлчүлөөн, миталла-даа дайынчыны
куактыг чепсээ гвардейжилерини
камгалап турган чегин эртин шы-
дааган. Ож-чемек төнтү, таякты
удур бооларын огуу төнгөн. Грива-
лар бааа артпаан.

Фашист машиналар онгударже
чооктулап келгенер. Немештер ди-
риг артка дилеменин тууду алы-
рыя кордап, танкылардан үе та-
лышканнар Совет дайынчы болган-
да, дайын шөлүгө чааскаа-даа бол-
дайынчы болур! «Гвардия дүжүп
бербейн алур деп кийиригенин са-
гыжылаан политрук Диев артка
эстериян башып экекенен. Ыччалан-
ола шүтүзү чээрби сес кийи маа-
дырларын-биле элүрткенер. Эле-даа
олар дайынчы эртербөөнөр. Олар-
га дузалажыры-биле чоруткан полк

бааа чеди келген, мачанаш дай-
ынчыны танк бөлү чыла шаптыр-
ган.

Маадырларын элүрткүн мурун-
да чүгө бодап турганмы билбес бис.
Ыччалаа-даа олар боттарынын эрес-
маадыры, чатын-сынын чогу-биле
биске, дириг арткаларга, чатын
арттырганнар. «Амы-тынысты
Ада-турттуу херонте бердвис»-деп,
оларын уну дымалган тур. Ол со-
вет кижилерин чүрентеринге дым-
зыг, кажан-даа оокургавас чагы
дег дымалган тур.—Бистин сөөгүс
чатынчагылап тур. Ыччаланган,
туртутул болур! Чүгү дэп элүм-
чи бар чыдарыны билер бис, дай-
ынчы хүлээлгенге күстөгөн, са-
гыжылаан огуу дугурадыс. Фа-
шистер-биле тукуштукте бар-
дыр, тилекте бо амы элүм дэрини
улаар. Оон оок орук чок, биске
бааа эске артыкты. Бис элүрт-
кен-даа болуусу, бис тилкэн
бис!»

Ада-турттуу дайынчыны элүрткен

маадырлары—генерал Павфиловту
дизайнчыны чээрби сес эрес-маа-
дырды гвардейжилер биске чү-
күлдүг болгаш бажык болурун, ту-
руштут болгаш элүмден кортпаан
чатааннар Ол мдыктыг чагыты эч-
канга чедир күүсөдир бис. Бис Мо-
скавы камгалап алыр бис, гварде-
жи Германияны чыла шаар бис.
А бистин тилкелестик хуу да-
нын шөлүгө элген совет шергилер-
ни эрес-маадырды чоруун мөнгө-
де чырылар.

Дарааныда хуу эртен Михаил
Иванович Калинин редакцияга те-
лефоннаа.

—Бистин кижилеривс дэш хар-
раадычыны—сагыш аары кээр-дир.
Дайынчы шим берге болбойн аан.
Ыччалаа-даа шимин сөгтөс болза
улам берге шим. Дайын болганда
дайынчы өзү-биле деп Ленинни ту-
дугулаа деп болур. Маадырларын
көргүсөдилер эн-дир. Оларын ат-
тырды билди алаа эки бор. Кызыл
дип көртөр. Маадырлар ат чок арт-

пас ужураш.

Ол-да кезе мен фронтун чоруп-
кан мен. Фронт редакциядан автомо-
бильдик чорутуу бааа берген беш
минута болгаш төдөр чөргө турган.
Чээрби сес кийини дайынчы албан
эртирер турган дималыны Нази-
бига оок кезектерге каттыжип
турда сүрү четти. Ол бааа Па-
филовту дизайнчы болган. Оон ко-
мандире генерал И. В. Павфиловту
танымр кийи мен. Ол мээ келери
мурвуу чарында элүрткен. Штаб
начальниг Серебряков политрук
Диевти дугайы дымалаан мен деп
тодаргай харылаан. Дизайн комис-
сары Егоров бааа мндыг фамилияны
дыдааан болган. Редакцияга кел-
ген медал-биле калсыражып турар
хуу ол дизайн Дубосеково орук бел-
дириги чатынча бааа дайылдажып
турган. Ыччалаа-даа Диевти кым-
даа билбес болган.

Чүт ош?

Дизайн алаан нап незелалар аш-
талып үрүлүзүн кады-берге ту-
тушкунулардаа чаа келген. Оон чы-
дары бааа удуз турган. Хан дим-
дылаан мндыг кады хушарде, уй-
туу чык чөк үеде, элген кижилер ор-
нуга чаа-чаа кезектер кээп турган

үеде рота политрук кийини ады
билдими-даа барып болур турган.
Ыччалаа-даа оуу билер кийи чеге
турар-да болган.

Орайа бергенде Калуровту по-
луугаа камган. Гуашилов-биле
таварыла бооп ужуражы берди.
Мээ келген соруланын-даа бил-
бейн Диевти дугайы айтырганын
мылаан, ол оокун чугаалады:
—Иде харын, Диев, Диев. Мээ
ротамын политрук. Оон чогуу фа-
миле Ключков чүе. А оуу бир
украин дайынчы Диев дей берген.
Чүе дэрге украин дымла «дие» ү-
гүлчү кады-да бир чүеин кылып
турар, ажылды дэп уткалыт, а по-
литрук шынал-ла мндыг кийи, ча-
гыс сес-биле чугаалаага дие. Ах,
Ключков, Ключков, маадыр ар чүе!
Ол бодууу дайынчылар-биле чар-
тык түс немеп таянчыларын Дубосе-
ково чатынча конатпаан.

Дизайн Ключковту шүтүт та-
лыр болган. Мен Москвага чедип
келгеш, чээрби сес павфиловчулар-
ды адм адал, оларын эрес-маа-
дырды чоруун дугайында өтөр
бижэн мен.

А. КРИВИЦКИЙ,
(ПМА).КӨДЭДДЕ КОММУНИСТ
ЧУРТАП ТУР.

Хей-нигичи, мурнакчи коммунист деп бедик атты Яков Езутуе-
вич Базыр ындыг-ла чиги-биле чедип алган. Бодуну амылыга
таварышкан бергелер ону шылап, анда чаа-чаа күштү немеп, ке-
лио үедеги амылыга орунту амылып бээрине намыз бир талазы-
биле дузалап келгени чугаажан. Баштай-ла алдын уургайына чер
назып, забойщиктеп, өң соонда—элээн каш чылдарда бызаңчылап
ажылдап чоран. Яков Езутуевич наза-даа амылап чораш, ажыл-
ды канан даашы-биле кылып көрбөз, оң кол-ла сорулган—чү-
ле эки шынарды амыл, план-даалган ажыр күүсөдир турган.

Яков Езутуевич-биле чугаалажып ора, оң амыдаарында бол-
ган бир мндыг таварышканы билген мен. Оон бээр сес чыл чедип
турар. Бызаңчылап амылдап көрүкөр деп, эш Базырга сүмелзэн.
Ыччан ол шиттирилг болган: «Мээ, бүгү-ле амыдаарым бо
ажыл-биле холбайын эгеледи, харын анда өөренип, мергежи-
п алыи!» Оон сөткени дугурунч кычар бодап турганы халас бар-
баан. Күзөл амыдаарында боттанган.

Ам Яков Базыр—«Тэли» совхозтун туугулар бригаданын
бригадир. Оң бригаданы найыралдыг, демик, алган социалистик
хүлээлгелерин үргүлчү амыр күүсөдир, эки шынадыг бажынарны
тууду турар. Бригаданын кеңигүнери чыгып алгаш, боттарынын
ажыл-херээн дугайын бо-ла чугаалажы бээрлер. Ажылдын шына-
рынын, күш-ажылдыг сазылга-чоруунун, кийи бүрүзүнүн амыл-
га мергежилгин дугайында чугаа анда кол черни ээлеп турар. Ра-
йонда эң дэрге туугулар бригадаларын бирээи болушан, бо бри-
гада коммунист күш-ажылдыг бригаданы деп бедик атты чедип
алган.

Эш Базырын удурткан бригаданын бызаңчылары Х. Седен,

БРИГАДИР

С. Сандами, С. Балчыр, М. Нэзай болгаш өскелер-даа эки ажылы
дэш мандып, бригаданын адын төлөткүп камгалап турарлар.
Туугулар эш-бөдүнүн ажылга мергежип, өөренип алганын бодап кел-
гаш, Яков Езутуевич бодун мергежилдик туугулар чыдыр белек-
зинге дузалаан эштер Шомун-оол, Хуу-Шазан, Санчат, Намчыл, Чам-
бай шыкаш туугуларын баа-ла сактып кээр. Бот-боттарыга эки
дузалажырганы ачыы бо-дур.

Туугулар бригадир Базыр СЭПК Бай-Тайга райкомунун кеңи-
гүнүгө сөңгүткөндө бээр ий чыл чедип турар. Ол—«Тэли» сов-
хозтун парткомунун бюро кеңигүнү, совхоз төвүндө партия эге ор-
ганизациянын секретарынын оралачыны. Бо хүлээлгелерин ба-
за-ла ак сөткенил күүсөдир турар деп, СЭПК райкомун санаан. Пар-
тия организациянын хурдаларын белек-белектерге, коммунист ор-
тузунга партиянын организас-массалыг болгаш кийизилдег амыл-
дарын чорударына, коммунистерин хуу харысалгазын бедидери
дэш эге организациянын ап чорууду турар хемчеглеринге ол иде-
мейли-биле кирип, партияны удурткунун хүлээлгелерин үргүлчү-
ле эки күүсөдир келген.

Туугу чоругунда-даа, совхоз төвүндө-даа леңчилер, бөсөдалар
сөөлгү үеде болуп, анда амылчылар хөй-биле чыгып кээп турар
апарган. Ону организастап турарларын бирээи—райком кеңигүнү
эш Базыр. СЭПК райкомунун пленумуна, район Советинин сессия-
зынга чугаалашкан айтырылганы Яков Езутуевич боду тайылбыр-
лаан, совхозтун амыл-ишчилерин чаа-чаа амыл-херектерине эвиле-
деп турганын хей-даа көргөн мен...

И. СУГЛАЙ-ООЛ,
СЭПК Бай-Тайга райкомунун инструктору.Кызылдын А. Гайдар атты уруглар библиотеканын номчулга залында.
Г. Сиротинниң фотозу.

ЧАА ЧУУЛДЕР, БОЛУУШКУННАР, ФАКТЫЛАР

ТЫВЫНГЫР АРГА

Дон хемик чогуунда хоорайларнык болгаш суурларнык
чурттакчылары элдепиг тавары-
шканы көргөннөр. Хемик куду
Азов далай кайы сен дээш
эшитип чоруур иш көвүрү
салдап бадый олурган. Олар-
нын кырында иш үлүг судно
бар болган. Бо дэрге Вол-
гоградтың судно тудар верфи-
зинге кылган иш океан судно-
зун ол хоорайнык «Подвод-
речестрой» черини чеди ду-
гаар экспедициянын амыл-
чыны суу сыгай берген
хемнеп апар чытканы ол.

—Траулерни сөөртүр чед-
ишкенин доозулган—деп,
ПМА-нык корреспондентизинге
чеди дугаар экспедиция отря-
дынын даргазынын оралачыны
Валентин Козлов чугаалаан.
Траулерни бирээш шылаа-
даже чоруй барган, өскөзи ба-
за үнүрткенге беден. Траулер-
ни мынчаар сөөрткен чорук
оларны Оокун океанын эрик-
терини балыкчыларына чар-
тык чыл бурунгаар чедирер ар-
ганы берген. Траулерлер узун

орукту—элээн каш далайлар-
нык болгаш океанарны эрткин,
Сахалиннык болгаш Камчат-
канык балыкчыларына чедө
бээр.

САЛГАНЧЫЛАРГА ЧАГАА

«Силерге эргим салгакчы-
ларга, Орлов хоорайга чус чыл
эрткенде чурттаарларга бөгүн-
гү орловчулар кыйгырыныс
салып тур бис!» Орел хоорай-
нык 400 харлаанын халбаи-
тыр болуп эртен ажылчы чо-
нар депутаттарынын хем
Советиниң байыркы сессия-
зынга хүлээп алган чагаа ың-
дыг сөстөр-биле эгелдэн.
«Орловчулар Иван Болот-
никовтун отрядында кирип ал-
гаш, бооларга дүр эрес деми-
сежи, төрзөн чери дээш Ми-
нин болгаш Пожарскийни ту-
гуну адаа-биле тулчуп чоран.
Орловчуларны хан Полтава
чанына болгаш Бородино шөл-
лүгө база төгүлгөн. Орловтун
полклары Севастополду кам-
галажып, акы-думка Болгария-
ны турк дарлалдан хостаар
дээш дузалашкан»-деп, ча-
гаада бижип турар.

Орел хоорай шаз-шаандан
тура хосталсага ынак, револю-
чу чаңчылы-биле алдаржаан...

Бис бодуустун чаңгыс чер
чуртууус. Орел хоорайга
маркисчи социал-демократтыг
бөлүмүнүн тургускучуларынын
бирээш, үлүг Ленинни өңнү
болгаш чок эки Носиф Дуб-
ровинскийни адын чоргаарал-
биле адаар бис...

Бөгүн бистер орус чечен чо-
гаалдык маадырлыг начына-
ры шыныг болгаш чараш ном-
нарны бижип каан Орлов чурт-
туг Иван Тургеневтиң, Николай
Лесковтун, Леонид Андреев-
тиң, Иван Бунинниң аттарын
ынакшы-биле адап турар
бис...

Ук чагаа шылаалданың бер-
ге чылдары—дайын үезинде
хоозура, үрелишкени дуга-
йында. Орелдун немец-фашисттик
эзелекчилерден хостаанынча
алдар болушун Төрзөн чурт-
туг бирги салмунуң дугайын-
да болгаш база орловчулар-
нык бөгүнү хайныкшыккын
амыдырынын дугайында би-
жээн сөстөр-биле төнгөн.

Келер уениң салгакчыларын-
га бижээн ол чагааны Ока бо-
лаш Орлик хемнерниң белди-
ринде тургустунан шивээ-хоор-
ай Орелдун 400 чыл бол-
ганын алдар кылдыр туткан
гранит тураскаалдык чанынча
чоокта чаа хөп шыжаан.

Орловчулар байыркы мит-
ингиге ол чагааны 2066 чылда
чазарын салгакчыларга чагаан.

ШАҢНАЛ

Урал облазынын «Долчи-
ский» совхозунун (Барыин Ка-
захстанда) коллектив хурала-
чылып келген турда, Приурал
райкуукомунун даргазынын
оралачыны Утечен Маденов
СССР-ниң Дэди Советиниң
Президиумунун өмүнээзинден
малчын Мукай Дюсеновту
хөрзөңгө Ленин орденин кадал
берген. Мукай Дюсенов боду
снү кылып шыдаас турган;
оң холдарынын салаалары
чск.

Ол чорук 25 чыл мурунда
болган. Ховуга шуурган үезин-
де кадары хой кадарып чо-
рааш, холдарын докурп ал-
гаш, ияналды апарган. Ыччал-
га-даа Дюсенов бодунуң ынак
ажылын кагаан. Энедип ал-
гаш база катан хойларына эңп
келген. Сөөлү чылдарда ол
күрүңгө элээн каш муң цент-
нер совхозта эң чик өрткети-
зетти күрүңгө дугааган бол-
гаш кадаран малындан ча-
гысты-даа аш-чутка бербээн.

Ойнаашкыннын
бир чылда 15 тиражы

1966 чылдың декабрь 30-де, Москвада, 1966 чылда Күрүңгө 3
хуулу шитки ойнаашкыннык чээшкенин талазы-биле ойнааш-
кыннык дөртүк тиражы болур.

1967 чылда күрүңгө хосту-биле саарым турар иш чээшкенин
талазы-биле ойнаашкыннык 15 тиражы чоруд.

1966 чылда үндүргөн күрүңгө 3 хуулу шитки ойнаашкын-
нык чээшкенин талазы-биле ойнаашкыннык 8 тиражы чыл бү-
рүд: февраль 15-те, март 30-де, май 15-те, июль 30-де, август 15-те,
сентябрь 30-де, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-де чорудар.

Чыл дургузунда чээшкенин разряд бүрүзүнге 4.100, 480 рубль
түпкү 75200 санын ойнаашкыннык болур, оң шиткеде
5000, 2500, 1000, 500, 100 болгаш 40 рубльдин ойнаашкынныкы
бар.

Күрүңгө 1947 чылда үндүргөн 3 хуулу шитки ойнаашкын-
нык чээшкенин талазы-биле чыл бүрүд ойнаашкыннык 6 кол
тиражы: январь 30-де, март 30-де, май 30-де, июль 30-де, сентябрь
30-де, ноябрь 30-де болгаш немедте тиражы сентябрь 30-де чо-
рудар.

Чээшкенин бир разрядында чыл бүрүд 3.929,180 рубль түп-
кү 62500 ойнаашкыннык болур, оң шиткеде 5000, 2500, 1000,
500, 100 болгаш 40 рубльдин ойнаашкынныкы болур, а немедте
тиража 10000 рубльдин ойнаашкынныкы база кпр.

1967 чылдын январь 1-ин күнүңе чедир 1947 чылдагы кү-
рүңгө 3 хуулу шитки ойнаашкыннык чээшкенин талазы-биле
ларын № 20 талон-биле кады садар, ол талон 1967 чылдын сентябрь
30-де болур ойнаашкыннык чээрби дугаар немедте тиражына кир-
жир эргени ажыкчы чоннарга берип турар.

Хостуг саарыш турар чээшкениннери облгация-
ларын САДЫШ АЛЫН!

Ойнаашкынныкы тиражынагы киржирени!
АЖААЛГА КАССАЛАРЫН ЭРГЕЛДИ.

Чээшкенин бир разрядында чыл бүрүд 3.929,180 рубль түп-
кү 62500 ойнаашкыннык болур, оң шиткеде 5000, 2500, 1000,
500, 100 болгаш 40 рубльдин ойнаашкынныкы болур, а немедте
тиража 10000 рубльдин ойнаашкынныкы база кпр.

1967 чылдын январь 1-ин күнүңе чедир 1947 чылдагы кү-
рүңгө 3 хуулу шитки ойнаашкыннык чээшкенин талазы-биле
ларын № 20 талон-биле кады садар, ол талон 1967 чылдын сентябрь
30-де болур ойнаашкыннык чээрби дугаар немедте тиражына кир-
жир эргени ажыкчы чоннарга берип турар.

Хостуг саарыш турар чээшкениннери облгация-
ларын САДЫШ АЛЫН!

Ойнаашкынныкы тиражынагы киржирени!
АЖААЛГА КАССАЛАРЫН ЭРГЕЛДИ.

спорт

Судьяларга мактаткан

«Спартак» спорт эки-тура шиткелениң Төп Чөвүлө 1945—47
чылдарда төртүтүгөн амыктарын хостуг хурешке хууун болгаш
манда талазы-биле маргылдаа Дюда-Ростов хоорайга чоокта чаа бо-
луп эркен. Аваа Тыванын амык спортчуларынын мурунда Кызыл-
ды башкы институтунун студентлери Ондар Бөргөзөр, Майжыт-оол Да-
ваа болгаш Кызылдын элестроставиянын машинни Гертой Галин
олар киршкен.

Бистин спортчуларынын шиттен Ондар Бөргөзөр бодуун де-
аизинге таварышкан 14 мөгөдө бешки чери элээп, бо хире узут мар-
гылдаа бедик спортчу белекчелени күрүсөнип ук маргылдааны
судьялары мактаан. Олар декабрь 9—11-де Красноярск крайын хосту-
гү хурешке хууун болгаш команда айы-биле болган маргылдаанын
бааа киршкен. Ол-ла маргылдаага Кызылдан Николай Мунба,
Александр Чыдык, Ондар Дамыл болгаш өскелер-даа база кприни чо-
раан.

Эрткен воскресеньде

Эрткен воскресеньде Херби-
ва дистанцияда эртенги 25 секун-
да эркен, тилкелч болган. Баш-
кы институтунун студентлери Г. Ка-
занцева Э. Сирновдан чүгө 7 се-
кунда ооздалап ийги чери элээр
аргакы болган.

Эр дуустун 3 километр хаак
орунга демисе көрүчүлериң со-
нууралын бодурунган. Маана № 2
школанын башкыны бирги разряд-
чы Ю. Зыринов 25 минута 45 се-
кундада маппаш, ол хүнүн тер-
гини болган. Ийги чери база-
башкы институтунун студентин
В. Губар элээр.

Школы уругулар 1, оолдар 2 ки-
лометрге баа-ла маргылдашкан-
нар. Уругуларын арзынча
болган демисе № 9 школанын
өөрениччил Людэ Кокина тилкелч,
а оолдардан ол-ла школанын өө-
рениччил Юра Рижиков кымга-даа
аштыраан.

Кышкы спорт сезону ажытына-
рынга алдаржыккан бо маргылда-
нык тилкелчлери хоорайнык
спорт чөвүленин мактал бижкте-
ри-биле шаңдаан.

К. АЛЕКСЕЕВ.

Редатор К. К. КУДАНИ.

ДЕКАБРЬ 13-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Трасюгукалары» армияны 10, «Баранын хак» 2,
«Поездилер сонга дүжү-биле эрп тур» 12, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Коргушкун болгаш чемелээшкн чокка» 2,30, «Каткы-
нын өлүр» 4,30, 6,30, 8,30 шактарда.

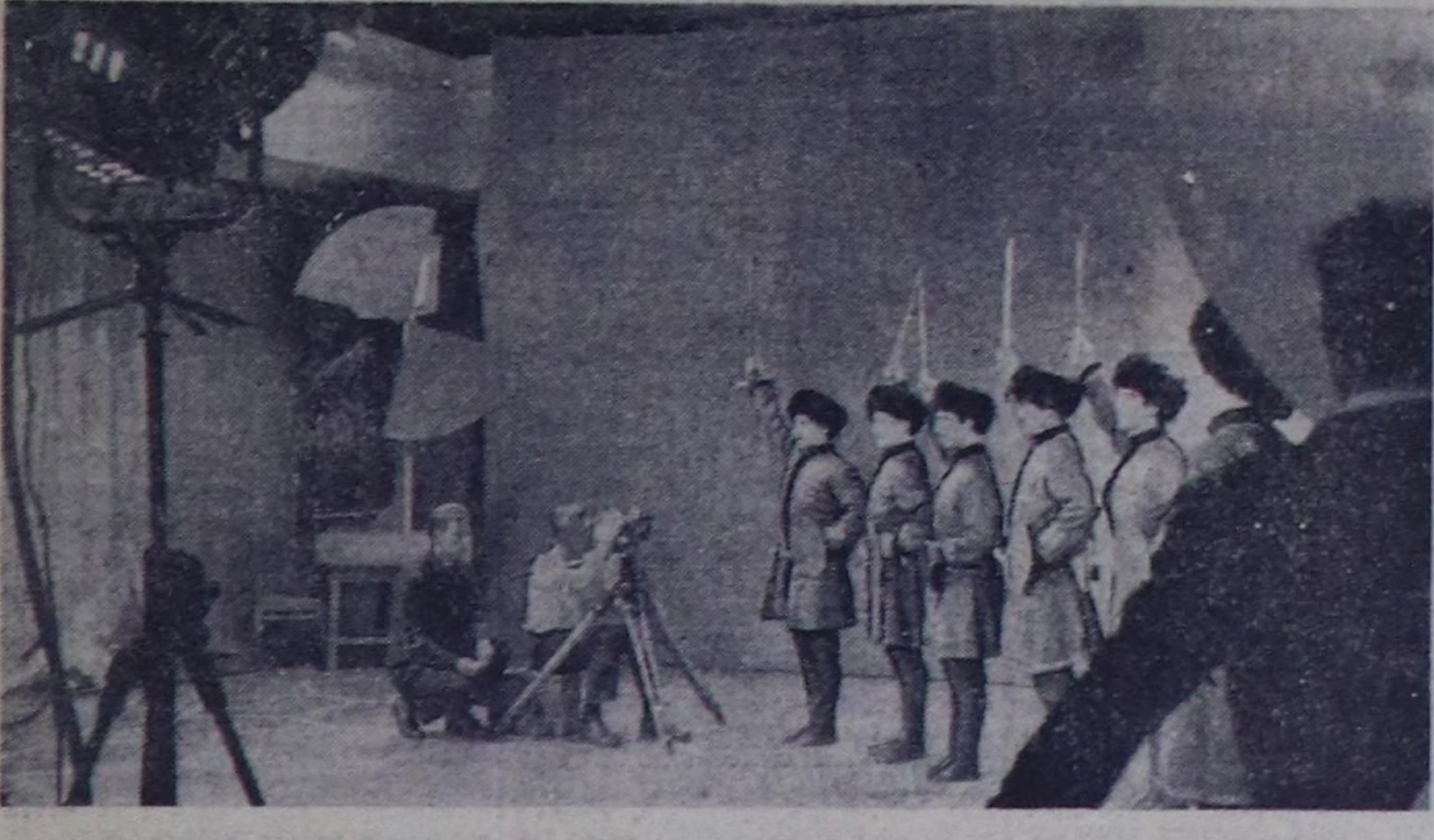
«ЕНСЕН»: «Рита» 10, 12, «Егенин Онеги» 2,40, «Поездиле болган та-
варыгалар» 4,40, 6,40, 8,40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чайныкка төртүтүгөн» 3, 8,30, «Тараалы артист» 4,50,
6,40 шактарда.

телевидение

ДЕКАБРЬ 13—ВТОРНИКТЕ
19.00—телемөдэлер. 19.15—теле-
өчөркөр: «Далайга укуштугу», «Ыр-

нык уланчымы». 19.45—школачылар-
га «Кым болурун» деп дамчыдыла.
20.05—«Уругулар хүлүмүрүрүнү ара-
зында» деп телефильм. 20.25—кыска
метражык фильмдер: «Халаталар»,
«Ширитк амылчы хүнери». 21.05—
«Чангыс дөвөрүнч адалда» деп
уран-чөтөн фильм.

Француз телевидениниң чагым-биле Совет Эвилелин-
дем телевидениниң элээн каш өңүг кинофильмдерин
тырттырар. Ам үеде эртем-нептердег фильмдерин төп
студиянын бөлү Дзгестанда «Чус-чус чылдарнык ка-
дырын ажылды» деп эртем-нептердег фильмни тырт-
тырып элээр. Республиканык улустарынык акы-дүңна-

мышкы бүлүзүниң дугайын, чараш бодус чурма-
ларын, дажжыларын